

mo; animam quoque se habere ostendit dicens: *Ego pono animam meam, et iterum sumo eam, Joan. 16;* intellectum quoque animæ ostendit se habere dicens: *Discite a me quia misericordia sum, et humilis corde, Matth. 11;* et de ipso per Prophetam Deus dicit: *Ecce intelliget puer meus, Isa. 52.*

Respondeo dicendum, quod sicut Augustinus, dicit in libro de *Hæresibus*¹, Apollinaristæ de anima Christi a Catholica Ecclesia disenserunt, dicentes sicut Ariani, Deum Christum carnem solam sine anima suscepisse. In qua quæstione testimonii Evangelicis vici, mentem defuisse animæ Christi, sed pro hac ipsum Verbum in ea fuisse dixerunt. Sed hoc positio eisdem rationibus convincitur, sicut et predicta. Primo enim hoc adversatur narrationi Evangelicæ, quæ commemorat eum fuisse miratum, ut patet Matth. 8. Admiratio autem absque ratione esse non potest, quia importat collationem effectus ad causam, dum, scilicet, aliquis videt effectum cuius causam ignorat, et querit, ut dicitur in principio Metaphysicæ². Secundo, repugnat utilitatì incarnationis, quæ est justificatio hominis a peccato.

Anima enim humana non est capax peccati, nec gratiæ justificantis, nisi per mentem. Unde præcipue oportuit mentem humanam assumi. Unde dicit Damascenus, in 3 lib.³, quod *Dei Verbum assumpsit corpus et animam intellectualē et rationalē*. Et postea subdit⁴: *Totus toti unitus est, ut toti mihi salutem largiretur; quod enim inassumptum est, incurabile est. Tertio, hoc repugnat veritati incarnationis; cum enim corpus proportionetur animæ, sicut materia propriæ formæ, non est vere caro humana, quæ non est perfecta anima humana, scilicet rationali. Et ideo, si Christus animam sine mente habuisset, non habuisset veram carnem humanam, sed bestialem; quia per solam mentem anima nostra differt ab anima bestiali. Unde dicit Augustinus, lib. 83 Quest.⁵, quod secundum hunc errorem sequentur, quod Filius Dei belluam quamdam cum figura humani corporis suscepisset; quod iterum repugnat veritati divinæ, quæ nullam patitur fictionis falsitatem.*

Ad primum ergo dicendum, quod ubi est ipsa res per sui presentiam, non requiritur ejus

¹ Cap. 55, in prin., tom. 6.

² L. 1 Meta., c. 2, in med., tom. 3.

³ L. 3 Ort. fid., c. 9, circ. med.

⁴ Ibid.

⁵ Q. 80, non procul a princ., tom. 4.

imago ad hoc, quod suppleat locum rei, sicut ubi est imperator, milites non venerantur ejus imaginem. Sed tamen requiritur cum præsentia rei imago ipsius, ut perficiatur ex ipsa rei præsentia, sicut imago in cera perficitur per impressionem sigilli, et imago hominis resultat in speculo per ejus præsentiam. Unde ad perficiendam mentem humanam, necessarium fuit quod eam sibi Verbum Dei univerit.

Ad secundum dicendum, quod lux major evanescat lucem minorem alterius corporis illuminantis, non tamen evanescat, sed perficit lucem corporis illuminati; ad præsentiam enim solis, stellarum lux obscuratur, sed aeris lumen perficitur. Intellexus autem seu mens hominis est quasi lux illuminata a luce divini Verbi, et ideo per præsentiam Verbi non evanescatur mens hominis, sed magis perficitur¹.

Ad tertium dicendum, quod licet potentia intellectiva non sit alicujus corporis actus, ipsa tamen essentia animæ humanae, quæ est forma corporis, requiritur quod sit nobilior ad hoc quod habeat potentiam intelligendi; et ideo necesse est ut corpus melius dispositum ei respondeat.

COMMENTARIUS.

Hujus articuli titulus intelligi potest, vel de potentia ipsa intellectiva, quæ est accidens animæ superadditum, vel de ipsa substantiali anima, prout attingit gradum rationalem seu intellectualem, et interdum nomine intellectus significatur, ut idem D. Thomas docuit prima parte, q. 79, art. 1, qui non satis explicat quo sensu hanc quæstionem moveat; nec de errore Apollinaris satis constat quo sensu mentem seu intellectum Christo negaverit. Ea vero, quæ D. Thomas adducit in corpore articuli, ad utrumque sensum facile applicari possunt; nam duæ primæ rationes, quibus probat in Christo fuisse intellectum, scilicet, quia admiratur, et quia fuit capax meriti, de potentia intellectiva immediate procedunt. Tertia vero ratio, scilicet, quia alias caro Christi non esset vere humana, sed bestialis, solum probat de substantia et essentia animæ rationalis. Quocirca videtur D. Thomas hoc potissimum intendisse in hoc articulo, præsertim cum hoc loco non tam de accidentibus, quam de substantia naturæ assumptæ sermo sit; quanquam quoniam substantia rei ex accidentibus et

¹ Infra, q. 9, art. 1, ad 2; et 3, d. 11, q. 1, a. 1, ad 3, et d. 14, a. 1, q. 1, ad 2.

SECTIO I.

Utrum Verbum assumpserit veram hominis naturam.

operationibus recte cognoscitur, merito in prima et secunda ratione, ex operationibus colligat facultatem, ut ex facultate etiam ipsa substantia animæ rationalis Christo non defuisse intelligatur, quod argumentum præsertim ex operationibus vitæ efficacissimum sumitur; quia hæc operatio inseparabilis est a suo principio intrinseco, tam proximo, quod est potentia, quam principali, quod est ipsa animæ substantia. Cætera clara sunt.

DISPUTATIO XV.

In octo sectiones distributa.

QUID VERBUM ASSUMPSERIT PER INCARNATIONEM, PROUT FACTA EST.

In præcedenti disputatione diximus quid sit assumptibile per quacumque unionem hypostaticam possibilem; hic dicendum sequitur quid assumpserit Verbum divinum per unionem hypostaticam, quæ facta est. Possimus autem ex his quæ ibi dicta sunt, hic sine nova disputatione sumere quid Verbum non assumpserit. Primum est, Verbum non assumpsisse aliquam aliam naturam preter humanam, et partes ejus, quod certum de fide est, quia Deus factus est homo, et non aliud. Unde in Scriptura sacra hoc prædicatur, tanquam singulare beneficium humanæ naturæ collatum; et de solo Christo dicitur esse Principem et caput omnium, constitutum super opera manuum Dei, quia soli humanitati ejus concessa est tam ineffabilis gratia; unde nullus alias subsistens in creatura natura, potest secundum fidem dici verus et naturalis Deus, nisi solus Christus. Denique de angelicis naturis expresse dicitur ad Hebr. 2: *Non Angelos apprehendit, quod tanquam manifestius et clarius supponitur de inferioribus naturis.* Hujus vero rei supra tradidimus congruentias, disput. 3. Secundo certum est Verbum non assumpsisse personam creatam, nec naturam habentem personalitatem creatam. Hoc etiam est de fide, ut sufficienter explicatum est circa litteram D. Thom., et disput. 7 late contra Nestorium probatum est; dictum etiam est disputatione præcedenti hujusmodi assumptionem vel unionem esse impossibilem; satis ergo constat non esse factam. Superest ergo dicamus quid Verbum assumpserit; et prius dicemus de tota natura, deinde de partibus ejus, tam essentialibus quam integrantibus.

3. *Prima objectio.* — *Responsio.* — Sed contra primo, quia fructus hujus unionis futurus erat communis omnibus hominibus; ergo debuit natura communis omnibus sumi. Propter hoc fertur, quemdam doctorem Parisensem asseruisse, assumptam esse humanitatem in communi. Sed est hæretica et inintelligibilis sententia, et fundamentum ejus frivolum; ex quo potius concludi potest contrarium, nam fructus hujus unionis, qui est gratia, et gloria, ei remissio peccatorum, fuit universalis causalitate et operatione, et ideo fuit necessaria singularis et individua natura, quæ talium operationum principium esse posset.

4. *Secunda objectio.* — *Responsio.* — Sed contra secundo, quia suppositum supra naturam specificam et communem non addit, nisi principia individuantia; sed individua natura includit hæc principia; si ergo Christus assumpsit individuam naturam, assum-

psit suppositum. Qui majorem propositionem admittunt, dicunt humanitatem Christi per assumptionem factam esse hanc, seu individuam. Sed hoc est impossibile, tum quia, quod assumitur, supponitur assumptioni; assumitur autem hæc natura; tum etiam quia, si dimitteretur a Verbo, eadem numero maneret; tum denique quia nulla res potest formaliter constitui hæc, seu individua, per aliam rem a se distinctam, ut ex Metaphysica suppono, quia non potest esse res vera et actualis, nisi sit singularis et individua. Respondetur ergo negando majorem, nam principia individuantia potius pertinent ad constitutionem hujus naturæ, suppositum vero addit speciale modum per se existendi. Hic vero sese offerebat questio, an propter assumptionem humanitatis possit etiam Verbum dici hominem assumpsisse; sed hæc sufficienter circa litteram D. Thomæ explicata est.

5. Dico tertio: Verbum assumpsit hanc humanitatem, non omnino denuo creatam, sed ex ipsis hominibus a stirpe Adæ descendentibus. Est de fide, ut constat Matth. 1, et Luc. 3; de illa tractat D. Thom. infra, q. 31 et 32; nonnullæ vero congruentiae illius supra, disput. 3 et 4, adductæ sunt, et alias adduxit D. Thom., q. 4, artic. 6; summa omnium est, quia expediens fuit ut per eamdem naturam dæmonem vinceret, quam ipse in Adam vicerat.

6. *Objectio.* — *Responsio.* — Dices: hac ratione probaretur, debuisse ipsam Adæ singularem naturam sumere. Respondetur id non fuisse conveniens, tum quia illa natura jam fuerat peccato maculata; tum etiam quia jam erat terminata in propria persona; ac denique, quia ex Adamo generandi erant homines secundum carnem, quod non decebat Christum, maxime cum ab eodem Adam originalem maculam tracturi essent. *Lege* D. Thom., in 3, d. 2, q. 4, art. 2, q. 3.

SECTIO II.

Utrum Verbum assumpserit veram animam rationalem.

1. Prima hæresis fuit Arianorum, negantium in Christo fuisse veram animam, dicebant enim Verbum illi fuisse loco animæ. Ita refert Epiph., hæres. 69; et August., in 49; Nazianzenus, orat. 51, post medium; Cyril. Alexand., ep. 9 et 29, et in septima Synodo, act. 6, tom. 5, non longe a fine; idem error

tribuitur Eusebio Cæsariensi, et aliis Arianis.

2. Secundus error fuit Apollinaris, qui in principio dicitur sensisse cum Arianis; postea vero, quibusdam Scripturæ testimoniis coactus, dixit in Christo esse animam sentientem, non tamen mentem. Ita refert Epiph., hæres. 77, ubi Epistolam Athanasii ad Epictetum contra hanc hæresim citat; August., hæres. 53; Vincent. Lirin., in suo libel. contra hær., c. 17; Nazian., orat. 46, quæ est epist. ad Nectar.; Cyril., hom. 5, Ephes. dicta; Ruffinus, lib. 11 Hist., c. 20; et Socrates, in Tripartita, lib. 5, c. 44. Quid autem nomine mentis Apollinaris intellexerit, an, scilicet, potentiam intellectivam, vel ipsam substantiam rationalis animæ, non satis aperte expli- cant dicti auctores, quanquam Augustinus, et fere Epiphanus et Ruffinus non obscure indicent, eum non de sola accidentalí facultate, sed de substantia ipsius animæ fuisse locutum; sic enim Augustinus ait: *Negavit mentem, quæ est rationalis anima hominis.* Epiphanus vero refert, se interrogasse hæreticos, quid nomine mentis intelligerent, ipsosque respondisse, esse substantiam seu spiritum.

3. *Quid mentis nomine intelligat significari Epiphanus.* — *Ejus sententia perpenditur.* — Ex quo fit consequens, eos negasse partem quamdam humanæ naturæ. Quo sensu hæretici dicti Dimeritæ, quorum auctor fuit quidam Timotheus, postea dixerunt, ex tribus partibus humanæ naturæ, corpore, anima et mente, Verbum duas priores tantum assumpsisse, ut constat ex Epiphanio supra, et hæres. 78, et ex epistolis Damasi, quas refert Niceph., lib. 12 Hist., cap. 17 et 18, et ex parte habentur tom. 2 Conc., et apud Theodor., lib. 5 Histor., cap. 10 et 11; quibus locis Damasus contra hunc hæreticum definit, assumpsisse Christum veram animam rationalem, non obscure indicans hoc negasse prædictum hæreticum, et in hoc fuisse secutum Apollinarem. Verum est tamen Epiphanium supra, primum contendere, mentem non esse spiritum, ex illo loco, 1 Cor. 14: *Psallam spiritu, psallam et mente;* deinde velle non esse substantiam, quia *alias*, inquit, *multiplex esset homo*; ac tandem asserere mentem non esse substantiam, sed humanæ substantiae functionem, *seu actionem* (ait ipse) *ex Deo nobis datum.* Sed prior locus parum cogit, nam ibi nomine *spiritus* non significatur anima hominis, sed vel donum spiritus, linguarum videlicet donum, de quo ibi ser-

mo est, vel certe aer, aut vox quæ in aere formatur; unde est illud, quod ibi præmittitur: *Si orem lingua, spiritus meus orat,* id est, vox vel lingua mea, mens autem mea sine fructu est; et deinde subjungit: *Orabo spiritu, orabo et mente,* hoc est, non tantum verba proferendo, sed etiam animo et mente concipiendio. Unde etiam potest ibi nomine *spiritus* affectus orandi significari; hic autem, cum mens dicitur esse spiritus hominis, *spiritus* pro animæ substantia sumitur. Unde, quod in secundo dicto Epiphanius inferebat, solum probat mentem non esse substantiam ab homine separatam, eique assistentem, quia sic homo non esset unus, sed multiplex; hoc vero non sequitur, dicendo mentem esse substantiam rationalis animæ cum corpore unum hominem componentem. Quod denique tertio loco ait, mentem esse actionem, fortasse interdum hæc vox ita usurpat. Apollinaris tamen non in hac tantum significatione de mente est locutus; nec nomine mentis sola actio ejus, sed etiam principium ipsius, vel proximum, vel principale et radicale, significari potest et solet, ut declaratum est, et amplius constabit ex his quæ infra, q. 6, art. 2, in ejus commentario ostendemus. In hoc ergo sensu hæc hæresis hoc loco refutanda est; de potentia namque intellectiva inferius suo loco, q. 9, tractabimus.

4. *Conclusio de fide tenenda.* — Dico ergo: Christus Dominus assumpsit veram animam rationalem, ejusdem speciei cum animabus aliorum hominum. Est de fide, quæ sufficienter probari posset ex principio posito sectione præcedenti, quia sine vera anima rationali vera humanitas esse non potest, nec verus homo, cum per illam formaliter et essentialiter constitutus. Probari etiam potest sufficienter ex principio posito supra, disput. 7, sect. 2, ubi ostendimus unionem hanc non esse factam in natura. Sed præterea probatur ex propriis. Primo, ex Scriptura, Joan. enim 12, dicit Christus: *Nunc anima mea turbata est*, et Matth. 26: *Tristis est anima mea;* ubi non potest nomine animæ Verbum intelligi, tum propter verborum proprietatem, tum quia illi affectus non possunt ipsum Verbum afficere, sicut solent afficere animum; alias oporteret Verbum ipsum esse possibile, quod Ariani facile concederent, quia negabant esse verum Deum; contra quos sufficienter supra disputatum est; et q. 2, ostendimus Christum non esse passum nec mutatum in sua divinitate. Deinde non possunt illa testimonia ex-

poni de anima sentiente tantum. Primo, quia non est sermo de quacumque passione tristitiae, sed de tristitia rationali et voluntaria, ut patet ex verbo illo: *Non mea voluntas, sed tua fiat;* et ex eo quod ex voluntaria consideratione, et meditatione excitavit in se illam tristitiam, ut argumentatur sexta Synod., act. 18, in edicto Constantini, in quo antiqui Græci Patres contra hunc errorem referuntur. Denique, Joan. 10, ait Christus: *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam, nemo tollit eam a me, sed potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam;* ex quibus verbis satis constat, illam Christi animam habuisse libertatem arbitrii, et fuisse immortalem; unde de illa dictum est Psalm. 15: *Non derelinques animam meam in inferno,* ut ab Apostolo Petro explicatur, Act. 2; et ideo Math. 26, et Luc. 23, eadem anima *spiritus* dicitur. Ex quibus locis etiam constat, in Christi morte hanc animam fuisse a corpore separatam, cum tamen Verbum nunquam fuerit a corpore disjunctum.

5. Secundo, principaliter definita est hec veritas a Damaso Papa, cum Concilio Romano, in professione fidei quæ habetur inter decreta ejus; et refert etiam Theodor., lib. 5 Hist., cap. 9, 10 et 11, et lib. 9 Tripart., cap. 15; et Niceph., lib. 12 Hist., cap. 18; idem habetur in Concilio Ephes., in Epist. Cyril. ad Nest., quæ ibidem, can. 3, approbatur; idem Concil. Chalcedon., act. 1; quinta Synod., sess. 8, can. 4 et 11; sexta Synod., act. 11, in Epist. Sophronii, et sess. 18, in citato edicto Constantini; et Concil. Carthag. IV, cap. 1, et Concil. Tolet. I, IV et XI, in confessionibus fidei. Tradit etiam Leo Papa, epist. 11, 82, 95; Cyril. supr., et lib. de fide ad Theodos.; August., libr. de Agone Christiano, c. 10 et 21, et optime libro contra Felicianum Arianum, cap. 13, ubi dicit, pratermissis Scripturis, se velle ratione contendere; et prima ac potissima qua uitur, sumitur ex fine incarnationis, tum quia sine rationali anima non potuisset Christus orare, mereri, nec satisfacere; tum etiam quia, cum incarnatus fuerit ad redendum hominem lapsum, assumere debuit id quod potissimum in homine ceciderat, quodque maxime redemptio indigebat; hoc autem est rationalis anima. Quæ ratio frequens est apud Patres, ut patet ex citato edicto Constantini; et ex Nazianz., orat. 51 et 52; Damasc., lib. 3, cap. 6; et Ambros., lib. de Incarnat. Domin. sacram., cap. 7.

6. Ultimo afferri possunt rationes philosophicæ. Prima, quia non potest Deus fieri forma corporis, ut supra etiam, disput. 7, declaratum est. Secunda, quia esto posse aliquo modo informare, tamen natura composita ex tali forma, non esset humanitas, et ita nec Christus esset verus homo, quia non potest Deus supplere effectum causæ formalis. Tertia specialis contra Apollin., quia in homine non est anima sensitiva distincta a rationali; unde si Christus assumpsisset animam sensitivam sine rationali, necessario assumpsisset naturam alieujus bruti aut embryonis. Neque contra hanc veritatem aliquid ex Scriptura vel Patribus objici potest. Unde fundamentum hæreticorum solum erat, ut Athanasius refert, lib. de Incarnat. Verbi, prope finem, et et Ambrosius supra, quia si Christus habuissest animam rationalem, peccati capax extisset; sed dicendum, illam animam, quæ sibi relicta, fuisset capax peccati, per unionem impeccabilem evasisse, ut q. 15 explicabitur. Est autem hoc loco advertendum, conclusionem esse intelligendam de unione immediata; hic enim est clarissimus Conciliorum et Patrum, et est evidens per se, nam aliquid debuit necessario immediate assumi; ergo maxime anima. Dices: tota humanitas. Sed contra, quia non potest humanitas immediate assumi, nisi essentiales partes, quibus constat, immediate assumantur; quia entitas totius humanitatis non est alia ab entitate partium simul sumptuarum et unitarum. Confirmatur, quia in triduo mansit anima unita immediate, et tamen non est facta nova unio, sed ex vi præcedentis; de qua re plura infra, q. 6

SECTIO III.

Utrum Christus assumpserit verum humanum corpus.

1. Primus error negavit Christum verum corpus assumpsisse, sed solum phantasticum et apparens. Ita erravit Marcion, contra quem multa scripsit Tertull., libris contra illum, et lib. de Carne Christi; referunt etiam Justinus Martyr, Apolog. 2 pro Christianis, non longe a fine; Epiphan., hæres. 42; et August., hær. 22; Irenæ., lib. 1, cap. 29, qui ait propterea hunc hæreticum prima capita Lucæ, quæ sunt de humana Christi generatione, expunxisse. Eundem errorem secutus est Lucanus quidam, et Cerdon, ut refert Tertull., lib. de Præscript. hæret., circa finem; et Epiphan.,

hæres. 41; August., in 21; item Manichæi, ut constat ex Epiphan., hæres. 66; et August., in 46; item Proclianitæ apud August., hæres. 60, seu Prodianitæ, ut est apud Philastrium, lib. de Hæresibus; ac denique Priscillianistæ, ut refert Leo Papa, epist. 93, cap. 4 et 17.

2. Secundus error fuit, habuisse Christum verum corpus, sed non ejusdem rationis cum nostro, in quo fuit varietas; quidam enim dixerunt fuisse formatum ex elementis, ut Apelles apud August., hæres. 23. Alii habuisse corpus celeste, ut Valentinus, teste Augustino, hæres. 11, et Tertull., lib. de Præscript. hæret.; et Gnostici, apud Iren., lib. 1, cap. 5. Alii denique dixerunt habuisse corpus divinum, consubstantiale divinitati, vel certe ex ipsa formatum, ut Apollinar., referente Justino Martyre, Apolog. 2, ad fin., de quo satis multa dicta sunt supra, disp. 7, sect. 2.

3. Dico primo: Verbum divinum assumpsit verum corpus. Est de fide, quæ sufficienter probatur ex veritate incarnationis, supra late probata, et simul cum sequenti evidenter ostendetur; infra etiam, quest. 14, ex professo probandum est. Christum assumpsisse verum corpus possibile, et non tantum apparenter. Nunc sufficit illa ratio, quia si Christus non habuit verum corpus, nulla est veritas in mysteriis vitæ ejus, quia nec vere mortuus est, nec vere resurrexit; vana erit ergo fides nostra, ut alias Paulus argumentatur, 1 ad Corinth. 16, et in hunc finem persequitur Augustinus, lib. 83 Quest., q. 14.

4. Dico secundo, assumpsisse Verbum corpus humanum ejusdem materiæ et rationis cum nostro. Est de fide, et probari potest illis principiis generalibus, quod Christus est verus homo, conceptus ex muliere, de quo dicetur suo loco. Nunc probatur ex propriis, primo ex Scriptura, Joan. 1: *Verbum caro factum est*, scilicet, per assumptionem et unionem, juxta illud ad Hebr. 1: *Semen Abraham apprehendit*; et cap. 2: *Quia pueri communicaverunt carni et sanguini, et Filius Dei participavit eisdem*; ad Roman. 1: *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem*, 1 Petr. 4: *Christo igitur passo in carne, et nos eadem cogitatione armamini*. Secundo definiunt hoc omnia Concilia citata sectione præcedenti, et specialiter traduntur circa hoc multa in Concilio Hispalen. II, cap. 13, et in Bracharen. I, cap. 4, et in decretis Eutychiani, Liberii et Damasi Pontificum, et a Leone Papa, in citatis epistolis, et aliis Patribus citatis,

præserlim Tertul., lib. de Carne Christi; et Ambros., lib. de Incarnationis Domini sacramento, cap. 7; et August., epist. 146, ubi ponderat verba quæ Christus post resurrectionem dixit, Luc. 24: *Videte quia spiritus carnem, et ossa non habet, sicut me videtis habere*. Sunt etiam aperta illa Scripturæ testimonia: *Verbum caro factum est*, Joan. 1. *Factus est ex semine David secundum carnem*, Roman. 1. *Quia pueri communicaverunt carni et sanguini, et Filius Dei participavit eisdem*, Hebr. 2; et similia, quæ frequentia sunt. Ultimo sunt rationes. Prima, quia etiam corpus humanum de essentia hominis est. Secunda, quia tale corpus fuit necessarium ad finem redemptionis, quia in nostro corpore pati debuit, et exempla virtutum nobis ostendere, et quia corpus nostrum debet configurari corpori claritatis ejus. Unde sumitur tertia ratio, quia Verbum non tantum erat redempturum animas, sed etiam corpora. Quarta denique, quia alias non fuisset Christus vere conceptus ex Virgine, nec verus filius hominis, contra Evangelicam historiam. De qua re plura in sequenti tomo. Est autem hæc conclusio eodem sensu intelligenda quo conclusio præcedentis sectionis, scilicet, de unione immediata, propter eadem testimonia et easdem rationes. Quibus addi potest, quod in propria persona habet corpus immediatam unionem cum subsistentia; Verbum autem supplet perfectissime propriam subsistentiam; ergo unitur immediate corpori. Et hoc a fortiori confirmabunt quæ sect. 5 et 6 dicentur; et in quest. etiam 6 idem roborabitur.

5. Fundamentum Manichæorum fuit, quia putabant corpora esse mala ex natura sua, et a malo principio. Sed hoc processit ex stulto errore, qui in 1 part. ex professo refutatur, et videri potest Athanas., lib. 3 de Incarnat. Christi, aliquantulum a principio; Ireneus, lib. 1, cap. 29, lib. 3, cap. 18 et 32; et D. Thom., 4 contra gent., cap. 30.

6. *Prima objectio.* — *Responsio.* — Fundamentum aliorum hæreticorum sumitur ex aliquibus Pauli testimoniis. Primum est illud, 2 ad Corint. 5: *Et si cognovimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus*; quæ Faustus Manichæus ita exposuit, ut dicaret, Paulum in principio existimasse Christum habuisse veram carnem, postea vero mutasse sententiam. Et adjungebant illud ad Philip. 2: *In similitudinem hominum factus*, id est, non in veritate. Respondetur, impiam esse illam Fausti expositionem; si enim ita licet

sentire de Paulo, nihil est firmum in verbis ejus. Sensus ergo duplex esse potest. Primus, ut Paulus de se loquatur pro eo tempore quo Christum persequebatur, et dicat: Etsi aliquando secundum carnem, id est carnaliter, judicantes, indignam estimationem habuimus de Christo, sed jam non ita novimus seu existimamus. Vel secundo, ut loquatur de conditione carnis passibilis, in qua cognovimus Christum, dum hic viveret, sed nunc jam non novimus; quæ expositio traditur in septima Synodo, act. 6, tom. 4 ad finem. Et confirmatur auctoritate Chrysost. et Cyril.; et est etiam August., lib. 41 contra Faust., a principio; et est consentanea verbis quæ Paulus postea subjungit: *Ut qui vivunt, jam non sili vivant, sed ei qui pro illis mortuus est et resurrexit*. De illo vero testimonio ad Philip. 2, jam supra, q. 2, diximus illam particulam, in similitudinem, non excludere veritatem; sicut patet Gen. 5, cum dicitur: *Adam genuit filium ad imaginem et similitudinem suam*; et ad hunc modum dixit Clemens Alexan., lib. 1 de Pedag., c. 2, venisse Filium Dei in figura hominis. Vel si gratis demus illam similitudinem excludere veritatem, referenda est non ad homines ut homines, sed ad homines ut peccatores, ut Chrysost. ibi et alii notarunt; quomodo de Christo dicitur ad Rom. 8, habuisse carnem, in similitudinem carnis peccati, quamvis non habuerit carnem peccati.

7. Secundo, objicitur illud 1 ad Corint. 15: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo cœlestis*; volunt enim Christum dici cœlestem hominem propter cœleste corpus.

Sed non intelligit Paulus, qui statim etiam eos vocat homines cœlestes, qui Christum imitantur. Primo ergo exponunt Patres, Christum dici cœlestem hominem, quia cœlestem vitam vixit, seu quia impeccabilis fuit; Adam vero dicitur terrenus, utpote subditus peccato, cui quadrat quod statim Paulus subjungit: *Qualis terrenus, tales et terreni, qualis cœlestis, tales et cœlestes*. Ita Tertullianus, libr. de Carne Christi, capite octavo; et Beda, in eum locum referens Augustinum.

8. *Christus quo pacto dicatur cœlestis homo.* — Secundo, dicitur Christus homo cœlestis propter gloriam, quam a principio habuit; quamvis enim in corpore illam non habuerit usque ad resurrectionem, illi tamen erat debita et connaturalis; primus vero homo dicitur terrenus, propter mortalitatem ex peccato contractam. Ita fere Chrysost., hom. 42, in 1